

בס"ד. שיחת* ש"פ בשלח, י"ג שבט** ה'תשי"א.

א. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה היושבת בגנים — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.

* * *

ב. הרבנית הצדקנית בעלת היאָרצייט היתה מאלה שהיו מעתיקים את הכתבים של אדמו"ר מהר"ש¹.

בהיות אדמו"ר מהר"ש מסודר ביותר, וידעו בדיוק סדר יומו, כולל גם הזמנים שהי' נוסע לטייל — היו מתגנבים, בעת שהי' יוצא לטייל (לאחרי שהיו מעמידים שומר להודיע בעוד מועד על שובו), ומעתיקים כתבי דא"ח. באופן כזה העתיקו ריבוי כתבים. א' המעתיקים היתה כאמור הרבנית הצדקנית בעלת היאָרצייט.

אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר היו מונחים ההעתקות שלה מכתבי אדמו"ר מהר"ש, בתיק אחד, עם ההנחות של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע.

ג. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר, שבאופן כזה התנהג אף הוא עם אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע.

פעם תפס אותו אביו כ"ק אדמו"ר נ"ע להעתיק כתבים, ואמר לו: גם אצלי בבית אינני כבר בעל-הבית!?

מדברים אלה קיבל כ"ק מו"ח אדמו"ר שבירת-לב חזקה, וביקש תיקון על זה.

לאחרי זמן נתן לו אביו כ"ק אדמו"ר נ"ע רשיון, גישה להכתבים, ובנסעו, הי' משאיר לו את מפתחות הארונות².

ד. לכאורה אינו מובן:

שטערנא שרה נ"ע זי"ע — אם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.
 (1) ראה שיחת י"ג שבט תש"ד בסופה (סה"ש תש"ד ס"ע 65). סה"ש תרפ"א ע' 13 הערה 12.
 (2) ראה גם תו"מ ח"א ע' 5.

(* הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"ב ע' 514 ואילך. וחלק בלקו"ש ח"א ס"ע 55 ואילך. במהדורה זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
 (** יאָרצייט של הרבנית הצדקנית מרת

מסתמא שיער אדמו"ר מהר"ש, ואולי גם ידע ברור, שמעתיקים את הכתבים בזמן נסיעותיו, שהרי הכיר את אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ואת תשוקתו לכתבי חסידות. ואם כן — ממה-נפשך: אם לא רצה שיעתיקו את הכתבים — הי' יכול להבטיח את הכתבים באופן כזה שלא תהי' אפשרות להעתיקם; ואם לא הי' איכפת לו שמעתיקים הכתבים — הי' יכול ליתן רשיון על זה. ולמה הוצרכה העתקת הכתבים להיות באופן כזה? ועד"ז אינו מובן בנוגע להכתבים שהעתיק כ"ק מו"ח אדמו"ר אצל כ"ק אדמו"ר נ"ע — למה הוצרך להיות באופן כזה, שלא ברשות? ויש לומר הביאור בזה:

בהמאמר השני שנאמר לאחרי המשך המאמרים דראש השנה (בשנת תרצ"ד — הנדפס לר"ה השתא) — המאמר דפ' וישלח, ד"ה ויאמר גו' ישראל יהי' שמך³ — מבואר טעם הדבר שברכות יצחק ליעקב הוצרכו להיות במרמה דוקא (בחכמת תורתו, אבל באופן שקרוי "מרמה"), כמ"ש: "בא אחיך במרמה ויקח ברכתך" — לפי שנפילת ניצוצות הקדושה למטה ע"י חטא עה"ד היתה במרמה, כמ"ש "והנחש הי' ערום גו'", ולכן גם סדר העלאתם ע"י יעקב (שהוא מעין אדם הראשון) שלוקח הברכות מעשו, צ"ל במרמה דוקא, כמ"ש "עם עקש תתפתל".

ויש להוסיף ולבאר גם דברי רבקה ליעקב (בדברה אליו לילך ליקח את הברכות במרמה) "עלי קללתך בני", שאם תהי' קללה ח"ו, לוקחת היא על עצמה — דלכאורה: איזו נחמה היא זו? כל בן, ובפרט כמו יעקב, דואג לאמו, וא"כ מהי התועלת בהמענה "עלי קללתך בני"? והרי רואים אנו שמענה זה פעל על יעקב?!

והענין בקיצור:

כאשר צריכים ליקח ענין כזה וממקום כזה שהוא למעלה משכל¹⁰, בחירה ורצון הנותן, צ"ל גם אצל המקבל כלי המתאים — לא שכל, טעם ודעת, אלא תנועת המסירת נפש, להעמיד את עצמו בסכנה.

(4) ב"ר פס"ז, ד.
 (5) תולדות כו, לה.
 (6) בראשית ג, א.
 (7) ראה ב"ב נח, א. וש"נ. תניא אגה"ק ס"ז (קיא, סע"ב).
 (8) תהלים יח, כו.
 (9) תולדות כו, יג.
 (10) או למטה משכל, כמו בחטא עה"ד.

(3) ועיין ג"כ תו"ח ס"פ תולדות. פיה"מ לאדהאמ"צ כב, ג"ד. אוה"ת מטות ע' א'שמג. סה"מ תרל"ג ח"א ס"ע מד ואילך. ד"ה וישלח יעקב תרנ"ו (סה"מ תרנ"ו ע' ש ואילך). סד"ה ויקח לו יעקב תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' פג ואילך). ד"ה פדה בשלום תרס"ח (סה"מ תרס"ח ע' נו ואילך). סה"מ פרת" ע' רטו. תשי"ג (סה"מ תשי"ג ע' 186 ואילך).

וזוהו "עלי קללתך בני" — שהיא מוכנה אף לכך. ואדרבה: דבר זה דורש מסירת נפש, ומתקבל רק על ידי מסירת נפש דוקא, ולא חשבון על פי טעם ודעת. ומענה זה פעל גם אצל יעקב תנועה של מסירת נפש.

ועפ"ז מוכן גם בנוגע לתורה בכלל¹¹, ובפרט לפנימיות התורה, כבנדר"ד בנוגע להעתקת הכתבים — שישנו אופן נעלה יותר שמגיעים אליו באופן של מרמה דקדושה, שלא בידיעת הנותן ובתנועה של מס"נ מצד המקבל¹² (להסתכן מקבלת קפידא מהרבי כו').

ה. ענין זה (שע"י מרמה באים לדרגא נעלית יותר) מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמר ההילולא¹³ — שהכוונה היא להפוך השטות דלעו"ז לשטות דקדושה, כי, ע"י הפיכת השטות דלעו"ז מגיעים לדרגא נעלית יותר מאשר ע"י עבודה שע"פ טעם ודעת, שטות דקדושה שלמעלה מטעם ודעת דקדושה¹⁴.

ועפ"ז יש לבאר מ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמר ההילולא¹⁵ בענין "עיקר שכינה בתחתונים היתה"¹⁶, ש"עיקר גילוי אלקות ה' בבית המקדש (וראי' לדבר) דכתיב¹⁷ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד מישראל" — דלכאורה אינו מוכן: מהי הראי' מהשראת השכינה בנשמות ישראל ("ושכנתי בתוכם", "בתוך כל אחד ואחד מישראל") על השראת השכינה בעולם (עיקר שכינה בתחתונים היתה ועיקר גילוי אלקות ה' בבית המקדש) — הרי נשמות ישראל הם אלקות, שהאלקות נעשה יש¹⁸, ואיך אפשר להביא ראי' מהשראת השכינה בהם על השראת השכינה בעולם?

והענין — דלכאורה אינו מוכן לאידך גיסא: מהו הצורך בתנאי מוקדם, "ועשו לי מקדש", כדי שיהי' "ושכנתי בתוכם", בתוך כאו"א?

(סה"מ תשי" ע' 114 ואילך).

14) ראה שם. קונטרס ומעין מאמר כו"ז. רמב"ם הל' דעות פ"ב ה"ב. הל' תשובה פ"י ה"ג: כאילו חולה כו'.

15) שם פ"א (ע' 111).

16) שהש"ר רפ"ה.

17) תרומה כה, ח.

18) ראה המשך תרס"ו ע' תנט. תפט.

סה"מ תרס"ב ס"ע רכו ואילך. תרס"ד ע' שט ואילך. תרפ"א ע' קמב.

11) להעיר, שברכות יצחק ליעקב שייכות לתורה, כמארו"ל "מטל השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זו משנה, דגן זו תלמוד, תירוש זה אגדה" (ב"ר פס"ו, ג).

12) מעין זה הוא המאורע דהצ"צ, ששמע בהחבא תורה מאדה"ז — וכמסופר בסה"מ תש"ח ע' 234 (אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' תצד ואילך), ובלקו"ד ח"ב ערה, ב — עיי"ש דברי אדה"ז בזה.

13) ד"ה באתי לגני השי"ת פ"ג ואילך

כיון ש"נשמה שנתת בי טהורה היא"¹⁹, "בנים אתם להוי' אלקיכם"²⁰, וכו' וכו' — ה"ז מספיק שיהי' "ושכנתי בתוכם", ומהו ההכרח בהקדמת "ועשו לי מקדש" שלאח"ז דוקא יהי' "ושכנתי בתוכם"?

והביאור בזה — שעבודת הנשמה מצד עצמה היא עבודה שע"פ טעם ודעת, ואילו עבודתה במסירת נפש, שטות דקדושה, מתעוררת דוקא ע"י העלם והסתר העולם, הגוף ונה"ב. ולכן, התנאי להענין ד"ושכנתי בתוכם", עיקר שכינה ולא הארה בלבד, הוא, דוקא ע"י "ועשו לי מקדש", "מקדש דאקרי משכן"²¹, שנעשה מ"עצי שטים עומדים"²², "עצי שטים", השטות דלעו"ז שמהפכים לשטות דקדושה (כמבואר בהמאמר¹³), ש"עומדים" ומחברים או"א"ס ב"ה עם המטה²³.

* * *

ו. בעת החתונה²⁴ אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁵ שבשמחת נישואין באים מעולם האמת נשמות האבות עד ג' דורות למפרע בכל ישראל, ויש כאלה שאצלם באים יותר ויותר דורות למפרע, ומנה כ"ק מו"ח אדמו"ר את כל הרביים, עד לאדמו"ר הזקן.

כיון שבעת ההיא לא מנה כ"ק מו"ח אדמו"ר יותר (לפני אדמו"ר הזקן), לכן, בהמאמר הנאמר ביו"ד שבט²⁶ לא הזכרתי בשם אלא עד אדמו"ר הזקן. ירא הנני להתערב, ובכלל לשם מה להתערב, כיון שהרבי לא הזכיר יותר.

אבל, כיון שבכל זאת הפריע לי הדבר ("עס האָט מיר דאָך געשטערט"), לכן, היום, י"ג שבט, שהוא עדיין בהמשך ליו"ד שבט — כמודגש בכך שהמאמר היושבת בגנים די"ג שבט הוא המשך למאמר באתי לגני דיו"ד שבט — הזכרתי²⁷ בשם עד הבעש"ט.

ענין זה (ההזכרה בשם) הוא ע"ד הידוע²⁸ שהמצטער באמת על

25) קונטרס דרושי חתונה תרפ"ט בסופו (סה"מ קונטרסים ח"א לח, ב. סה"מ תרפ"ט ע' 80).

26) ד"ה באתי לגני (לעיל ע' 192 ואילך).
27) ד"ה היושבת בגנים (לעיל ע' 217 ואילך).

28) עיין של"ה בהקדמתו בית אחרון יג (א) בהג"ה. ועייג"כ ספר שפתי ישנים להר"ר שבתי משורר בס בהקדמה.

19) נוסח ברכת אלקי נשמה כו' (מברכות ס, ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ז ה"ג. ועוד).

20) פ' ראה יד, א.

21) עירובין ב, א. וש"נ.

22) תרומה כו, טו.

23) שם פ"ט ע' 123).

24) חתונה כ"ק אדמו"ר שליט"א והרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא נ"ע זי"ע בי"ד סכלו תרפ"ט (המו"ל).

מיעוט או העדר ההבנה בדברי רז"ל ומזכיר את שמותיהם ונפשו חשקה בהם וכו' — הרי זה ענין ויש בו תועלת בכמה ענינים. וגם, ע"ד שמצינו בעבודה שהיו אומרים "האיר פני כל המזרח עד שבחברון" כדי להזכיר ולהמשיך זכות אבות²⁹.

* * *

ז. ידוע³⁰ מאמר הבעש"ט³¹ שהי' ביכלתו לעלות בסערה השמימה³² כמו אליהו הנביא, אלא רצה שיהי' אצלו הענין ד"כי עפר אתה ואל עפר תשוב"³³.

ולכאורה: כיון שישנה מעלה בהענין ד"ואל עפר תשוב" — היתכן שאצל אליהו הנביא היתה חסרה שלימות זו? אלא הענין בזה — שהשלימות של כל דבר מתבטאת בכך שמשלים את ענינו הוא, הענין המוטל עליו.

ובמילא מובן, שאצל אליהו הנביא, שמצד ענינו שהי' הוא צריך לפעול, הוצרך לעלות בסערה השמימה — בכך היא השלימות שלו; ואצל הבעש"ט, שמצד ענינו שהי' הוא צריך לפעול, הוצרך לעבור את הענין ד"אל עפר תשוב" — בכך היא השלימות שלו.

ח. ויש לפרש זה בדרך אפשר:

ענינו של אליהו הנביא³⁴ — לבוא לברית מילה, לבוא בליל הפסח, להציל את רב המנונא סבא³⁵.

והחילוק שביניהם — שביאתו לברית מילה ובליל פסח היא ללא גוף, ואילו להציל את רב המנונא סבא, הרי משום כבודו התלבש בגוף. ועפ"ז מתורק³⁶ מ"ש שאליהו הנביא לא הי' יכול לבוא להאידרא דרשב"י משום שהי' עסוק בהצלת רב המנונא סבא — דלכאורה: הרי נמצא

קצו, א. (33) בראשית ג, יט. בשיחת יט כסלו תרס"ד (סה"ש שם) נתבאר העילוי דעפר גו'. (34) ראה אנציק' תלמודית ערך אליהו (כרך ב ע' ו ואילך). וש"נ. (35) ראה המשך תרס"ו ע' קצח. סה"מ הי"ש ע' 62. תש"א ע' 151. (36) עיין מאמרים הנ"ל, והוא ע"פ המבואר במפרשי האידרא רבה (זח"ג קמד, ב).

(29) יומא כח, א"ב ובפרש"י. תמיד פ"ג מ"ב. ירושלמי יומא פ"ג ה"א. (30) ראה גם מכתב כ"ב אייר שנה זו (אג"ק ח"ד ע' רצב): "מוסג"פ השיחה מי"ג שבט כו". (31) סה"ש תורת שלום ע' 46. לקו"ד ח"א צו, ב. — ודלא כמסופר בשבחי הבעש"ט (קרוב לסופו) שנצטער הבעש"ט ע"ז. (32) בהמשך בשעה שהקדימו תער"ב (ח"ג א'רנז) נתבאר מה שהי' יכול לעלות השמימה. ענין ונחיצות הסערה — ראה זח"ב

בכמה ברית מילה באותו זמן, וכן בלילי פסח בא לכל בתי בני" באותו זמן, ומאי שנא באידרא דרשב"י? אלא, שבברית מילה בא בלא גוף, ואין זה אלא ניצוץ, ולכן יכול להיות בכמה מקומות בבת אחת, משא"כ לכבודם של צדיקים בא בגופו, בכל עצמותו, ולכן אינו יכול להיות בשני מקומות בבת אחת.

כמו כן ענינו של אליהו למסור שליחויות לרבנן, ואחרון אחרון חביב: קודם ביאת המשיח בא לקרב הלכות ולבשר ביאת משיח³⁷. וגם לצורך זה בא בגופו, כמוכרח מזה שבש"ס³⁸ מקשרים ענין זה לדין איסור תחומין בשבת.

ולכן הוצרך אליהו הנביא לעלות בגופו בסערה השמימה — שגופו ישאר בשלימות, בעולם היצירה³⁹, וכשיש צורך בכך, חוזר ומתלבש בגופו ובא למטה. ובכך היא השלימות שלו.

ט. וענינו של הבעש"ט — כידוע⁴⁰ שבזמן לידת הבעש"ט היו בני" במצב של התעלפות, וע"י נשמת הבעש"ט, שנקרא ישראל, עוררו אותם, ע"ד אדם המתעלף שמעוררים אותו ע"ז שקוראים שמו באזנו.

— לפני שנים אחדות פנו לכ"ק מו"ח אדמו"ר ע"ד אשה חולה מאד שהיתה במצב של אבדן-הכרה זמן ממושך, ואמר כ"ק מו"ח אדמו"ר שילחשו באזנה את שמו (של הרבי), וכן עשו, וחזרה הכרתה, ובמשך הזמן שבה לאיתנה⁴¹.

ולכאורה: מה שייך שמו של הרבי לאותה אשה, שלחישת שמו של הרבי באזנה תעזור לה?

וההסברה בזה — שהטעם להתעוררות מהתעלפות ע"י קריאת השם, הוא, משום שבעת ההתעלפות מסתלק החיות הפרטי, אבל החיות הכללי ישנו, ועל ידי קריאת השם, שמגיע ("דערלאַנגט") בהחיות הכללי, מעוררים את החיות הכללי שיומשך ויבוא בגילוי⁴². ומזה מובן

40 נדפס בהוספות לטה"מ תרס"ג (ס"ע רנא ואילך (בהוצאת תשנ"ד ע' קמב)) — מכת"י דא"ח ישן (אינו ברור למי הוא). וראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סתי"ח. וש"נ.

41 ראה גם תו"מ ח"א ע' 203.

42 סה"מ תש"ב ע' 73. תש"ט ע' יז. ובכ"מ.

37 ראה עדיות בסופה. רמב"ם הל' מלכים פי"ב ה"ב.

38 עירובין מג, א"ב. ועייג"כ זהר חדש תיקונים קג, רע"א.

39 ראה פרדס שכ"ד פי"ד: ונשאר גופו בעולם הגלגלים או בעולם המלאכים. ועייג"כ זהר ח"א רט, א. ח"ב שם. שו"ת חת"ס ח"ו סצ"ח.

שגם כאשר חסר בהחיות הכללי, הרי, עי"ז שלוחשים באזנו את שמו של הרבי — שנשמתו היא נשמה כללית, וביחס אלי' גם החיות הכללי נשמת החולה אינו אלא פרט — אזי נמשך חיות גם להחיות הכללי שלו.

וזהו הענין דהתעוררות בני ישראל מהתעלפות ע"י ירידת נשמת הבעש"ט בעולם הזה — כיון שנשמת הבעש"ט היא נשמה כללית דבני ישראל.

וכיון שענינו של הבעש"ט לעורר את כל בני, גם הפחות שבפחותים והקל שבקלים מהם, לעבור ולהגיע גם למדריגות היותר תחתונות עד למטה מטה ביותר, וגם שם לפעול ההתעוררות והקשר עם הקב"ה, עצמות ומהות א"ס ב"ה — לכן הוצרך, ובמילא הי' זה רצונו, שיהי' אצלו הענין ד"ואל עפר תשוב".

וכיון שזה הוא ענינו של הבעש"ט — הרי מובן שדוקא בכך היא השלימות שלו.

י. המורם מהמבואר בהנ"ל בנוגע לעבודה, ואלינו בפרט:

הענין שלנו הוא — לא לרדוף ("יאגן זיך") דוקא אחר גדולות ונפלאות (גם אם הוא בטוח שיודע מה הם גדולות ונפלאות), כי, אם אין זה מענינו, מענין שליחותו בעלמא דין, הרי, מלבד זה שספק גדול האם יגיע לזה, מהי התועלת בגדולות ונפלאות כאשר אינו ממלא את השליחות שהטילה עליו ההשגחה העליונה?! ובפשטות יותר: מהי התועלת בגדולות ונפלאות, ואיזה גדולות ונפלאות יש כאן — אם אינו מקיים את ציווי הקב"ה ע"י עבדיו הצדיקים אודות עבודתו ופעולתו?! והיוצא מזה בנוגע לפועל אלינו:

כאשר הרבי נתן לו שליחות, עבודה מסויימת — הרי אפילו אם נראה לו שלגדולות מזה נוצר, והתברך בלבבו לאמר שיש לו כחות להגיע לכך — עליו לדעת, שאין זו הדרך שלו, ולא בכך יבוא להשלימות שלו. הלואי שלא יהי' ההיפך מזה ח"ו.

צריכים "האלטן זיך ביי דער קליאמקע"⁴³, ולילך "בדרך ישרה אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו"⁴⁴, ואז ייטב לו בזה ובכא.

* * *

(44) לשון אדה"ז בתניא אגה"ק סי' ז"ך.

(43) ראה סה"ש תרפ"ד ע' 58. וש"נ.

יא. שאלו אצלי על זה שאני אומר שבקרוב יקויים היעוד⁴⁵ "הקיצו ורננו שוכני עפר" והוא — כ"ק מו"ח אדמו"ר — בתוכם, והוא — הרבי — יוציאנו מהגלות — הרי הסדר הוא (כפי שמוכח גם בתורת החסידות)⁴⁶ שתחילה תהי' ביאת המשיח וימות המשיח, ורק לאחר משיך זמן יחיו המתים? והמענה על זה:

אף שבכללות הסדר הוא⁴⁷: ביאת המשיח, בנין בית המקדש, קיבוץ גלויות ותחיית המתים, מ"מ, תחיית המתים של יחידים היתה ותהי' גם לפניו. וכידוע כמה סיפורים בש"ס ומדרשים ומצדיקים שהחיו מתים, וכמארו"ל⁴⁸ "זוטי דאית בכו מחי מתים".

* * *

יב. דובר⁴⁹ בענין התשובה — שאינה ענין של וידוים דוקא, ואדרבה, עיקרה הוא ביטול הנפש לשרשה ומקורה, כמ"ש "והרוח תשוב אל האלקים"⁵⁰.

וזוהו: "בשעתא חדא"⁵¹ — "איין קער" (שעה מלשון הפנה)⁵². ובמילא, הרי זה מותר, אפשר ומחוייב בזה גם בשבת, אותיות תשב⁵³.

היציאה מעניניו — ללמעלה, אין זה עובדין דחול, ובמילא אפשר בשבת⁵⁴.

יג. דובר בהמשך להנ"ל — שאף שהוא בשעתא חדא, ונשאר רק פכים קטנים, מ"מ, צריך בזה זריזות, וידוע⁵⁵ שזריזות היא היפך העצבות, ובאה ע"י שמחה.

50 קהלת יב, ז. נת' בארוכה בלקו"ת ר"פ האזינו. ובכ"מ.

51 זח"א קכט, סע"א.

52 ראה לקו"ת דרושי ר"ה סא, א. סג, ד. סה"מ קונטרסים ח"ב שצו, ב. ח"ג ע' קד.

53 תורת נתן (למהרנ"ש) בסופו. יפ"ת לב"ר ספכ"ב. תניא אגה"ת ספ"י.

54 ראה שיחת ש"פ וראו ס"ט (לעיל ע' 182).

55 ראה תניא אגה"ק סכ"א.

45 ישע"י כו, יט.

46 ראה אג"ק ח"ב ע' עא. וש"נ.

47 ראה זח"א קלט, א. קלד, א. ברכות

מט, א. תנחומא נח יא. רמב"ם הלי' מלכים פ"א. אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ע' שט ואילך.

48 ע"ז יו"ד, ב.

49 מכאן ואילך — ראשי פרקים בלבד (המור"ל).

והזריזות צריכה להיות בכל הג' פירושים שב"צבא" המבוארים במאמר ההילולא⁵⁶.

וכיון שענין זה תובעים הנשיאים מאתנו, בודאי עושים כן בעצמם גם בהנוגע אליהם בתור נשיאינו ומנהיגנו, כמבואר בענין "מגיד דבריו ליעקב"⁵⁷.

וזהו ג"כ העזר והסיוע שנותנים לנו בעבודתינו — שתהי' בדרך הישר.

— בנקל, אינני יודע אם צריך לומר, כיון שעבודה צריכה להיות בדרך עבודה (יגיעה) דוקא, ולא להגיש מן המוכן; אבל מה שכן — בלי העלמות והסתרים, ובהצלחה.

57) תהלים קמז, יט. וראה שמו"ר פ"ל, ט. וראה גם ד"ה באתי לגני דיו"ד שבט פ"ו (לעיל ע' 199).

56) ד"ה היושבת בגנים ה'שי"ת פ"י (סה"מ תשי" ע' 125). וראה גם ד"ה זה שנאמר בהתועדות פ"ג (לעיל ע' 219).